Ilona KIJEK

PREFERENCJE PRORODZINNE W SYSTEMACH PODATKOWYCH KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Wstęp

Przełom systemowy zapoczątkowany w 1989 r. w sposób zasadniczy zmienił sytuację społeczno-gospodarczą i warunki życia w Polsce. Drastyczne podwyżki cen artykułów konsumpcyjnych, pojawienie się masowego bezrobocia, odejście państwa od monopolu w świadczeniu usług społecznych pociągnęły za sobą wiele negatywnych skutków ekonomicznych i społecznych, w tym pogłębienie się ubóstwa. Zasięg tego zjawiska w Polsce w latach 1993-2003 przedstawiono w tabeli 1[1].

Z danych tych wynika, że w Polsce z każdym rokiem coraz więcej osób jest zagrożonych ubóstwem. W 1993 r. poniżej relatywnej granicy ubóstwa znalazło się 12,0% osób, dziesięć lat później wskaźnik ten wzrósł do 19,7%. Sfera ubóstwa skrajnego obejmowała w 1994 r. 6,4% osób, w 2003 r. rozszerzyła się ona do poziomu 11,7%. Liczba osób żyjących poniżej „ustawowej" granicy ubóstwa wzrosła z 13,3% (w 1997 r.) do 19,2% (w 2003 r.).

[1] Poziomy ubóstwa: minimum egzystencji – tzw. ubóstwo skrajne uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od poziomu wyznaczonego przez tę granicę prowadzi do biologicznego wyniszczenia; ubóstwo relatywne – bieda rozumiana jako 50% średnich miesięcznych wydatków gospodarstw domowych z uwzględnieniem skali ekwiwalentności (stosuje się ją dla wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich skład społeczno-demograficzny – w skali ekwiwalentności OECD wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie dorosłej w gospodarstwie domowym, 0,7 każdej następnej osobie dorosłej oraz wagę 0,5 każdemu dziecku (osoba do lat 14)); minimum socjalne – taki koszyk dóbr i usług, aby rodzina określonego typu mogła zaspokoić potrzeby biologiczne, kulturalne, społeczne na poziomie uznanym za niezbędny, pozwalający uczestniczyć w życiu społecznym (*Warunki życia ludności w 2002 roku*, GUS, Warszawa 2003, s. 106).

Tabela 1

Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 1993-2003

Granica ubóstwa	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	procent osób żyjących poniżej granicy ubóstwa										
Relatywna	12,0	13,5	12,8	14,0	15,3	15,8	16,5	17,1	17,0	18,4	19,7
Ustawowa	–	–	–	–	13,3	12,1	14,4	13,6	15,0	18,5	19,2
Minimum egzystencji	–	6,4	–	4,3	5,4	5,6	6,9	8,1	9,5	11,1	11,7

Źródło: *Sytuacja gospodarstw domowych w 2003 roku w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, www.stat.gov.pl/serwis/nieregularne/ gosp_dom2003.htm (bez numeracji stron).

Obok stale rozszerzającego się ubóstwa obserwujemy w Polsce zjawisko głębokiego obniżania się częstości zawieranych małżeństw oraz odkładania decyzji o posiadaniu potomstwa. W konsekwencji zmniejsza się liczba dzieci w polskich rodzinach. Współczynnik dzietności obniżył się w ciągu ostatnich 20 lat o 60%. W 1960 r. wynosił on 2,980, a w 2002 r. już tylko 1,249[2]. Oznacza to głęboką nierównowagę pokoleniową.

W sytuacji gdy coraz więcej rodzin żyje w biedzie, gdy dzietność kobiet kształtuje się poniżej prostej zastępowalności pokoleń, konieczne staje się wspomaganie rodziny przez państwo. Zasadniczym celem jego działań powinno być tworzenie warunków do wzrostu dobrobytu rodziny i umacnianie jej samodzielności ekonomicznej.

Jednym z instrumentów, za pomocą których państwo może wspomagać rodzinę, są podatki, w szczególności podatek dochodowy od osób fizycznych. Celem niniejszego artykułu jest próba znalezienia odpowiedzi, w jakim zakresie w 2004 r. polski podatek dochodowy od osób fizycznych zawierał w swojej konstrukcji elementy sprzyjające rodzinie, dzięki którym następowało obniżenie jej zobowiązania podatkowego. Ponadto autorka przedstawia rozwiązania prorodzinne, występujące w podatkach w wybranych krajach Unii Europejskiej. Ze względu na ograniczony dostęp do wiarygodnych informacji i wymagania dotyczące objętości opracowania wybrano te kraje, w których w stosunkowo szerokim zakresie uwzględnia się sytuację rodzinną w konstrukcji podatków.

1. Prorodzinny charakter systemu podatkowego

Podatek może być narzędziem polityki względem rodziny, ale w praktyce jednoczesne osiągnięcie za jego pomocą celu fiskalnego, tj. dostarczenia dochodów

[2] www.stav.gov.pl.

budżetowych, i celów pozafiskalnych jest niezwykle trudne. Problem tkwi w zachowaniu równowagi pomiędzy tymi dwoma celami. Wykorzystywanie systemu podatkowego do osiągnięcia celów pozafiskalnych, w tym społecznych, jest przedmiotem teoretycznego sporu. Prorodzinność podatków może być rozumiana w dwojaki sposób. Dla liberałów prorodzinny system podatkowy to taki, który wpływa na ożywienie gospodarki w różnych dziedzinach życia, zwiększa zatrudnienie, zmniejsza poziom inflacji, obniża stawki podatkowe dla wszystkich podatników. Wszystko to wpływa na poprawę sytuacji materialnej wielu rodzin. Nie jest to jednak wynikiem uwzględnienia stanu rodzinnego podatnika w systemie podatkowym.

Inaczej „prorodzinność systemu podatkowego" rozumie znaczna część społeczeństwa oraz polityków, którym bliskie są zasady tzw. społecznej gospodarki rynkowej. Zgodnie z ich poglądami prorodzinny system podatkowy to taki, w którym wysokość zapłaconego podatku w dużej mierze zależy od sytuacji rodzinnej podatnika, gdyż przy obliczaniu podatku bierze się pod uwagę liczbę osób (przede wszystkim dzieci), pozostających na jego utrzymaniu. Uważają oni, że uwzględnianie stanu rodzinnego jest zgodne z zasadą sprawiedliwości i równości podatkowej[3].

Instrumentem realizacji polityki rodzinnej może być podatek dochodowy od osób fizycznych. W podatku tym mogą istnieć rozwiązania, które mają bezpośrednio prorodzinny charakter i przy opodatkowaniu dochodów uwzględniają liczbę członków rodziny pozostających na utrzymaniu podatnika. Podatek ten daje możliwość uwzględnienia sytuacji osobistej i rodzinnej podatnika poprzez wybór podmiotu opodatkowania (osoba fizyczna osiągająca dochód czy też rodzina), system ulg, preferencji, konstrukcję kwoty wolnej od opodatkowania.

Wykorzystanie podatków do osiągnięcia celów polityki prorodzinnej ma zarówno plusy, jak i minusy. Niewątpliwym plusem stosowania instrumentów podatkowych jest to, że wymagają one aktywności od osób chcących z nich skorzystać. Do korzystania z ulg i preferencji podatkowych konieczne jest posiadanie źródeł dochodów (osoba musi być podatnikiem). Natomiast korzystanie z zasiłków nie wymaga żadnych działań ze strony rodziny.

Podstawową wadą ulg prorodzinnych jest ich ograniczony zakres stosowania. Z ulg nie skorzystają ci podatnicy, którzy z racji niskich dochodów nie podlegają opodatkowaniu lub płacą relatywnie niskie kwoty podatku. Preferencje dotyczą nie tylko potrzebujących, ale także tych, dla których nie mają żadnego znacze-

[3] W. Wójtowicz, *Kontrowersje wokół „prorodzinnego" podatku dochodowego od osób fizycznych*, cz. I, „Monitor Podatkowy" 1999, nr 2, s. 18.

nia[4]. Ponadto maksymalny poziom ulg jest zawsze ograniczony wysokością podatku[5].

Przeciw podatkowym środkom realizacji polityki rodzinnej przemawia brak powszechności podmiotowej opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych – wyłączone są dochody osiągane przez rolników z działalności rolniczej. Także opodatkowanie w formie ryczałtów podatkowych, a zwłaszcza karty podatkowej, uniemożliwia zastosowanie prorodzinnych rozwiązań podatkowych w odniesieniu do określonej grupy podatników[6]. Ponadto podatkowe instrumenty realizacji polityki rodzinnej są relatywnie drogie. Komplikują one system podatkowy, przez co zwiększają koszty jego funkcjonowania i stanowią przyczynę nadużyć podatkowych[7].

2. Rozwiązania prorodzinne w podatku dochodowym od osób fizycznych w Polsce w 2004 roku

2.1. Wspólne opodatkowanie dochodów małżonków

W podatku dochodowym od osób fizycznych przyjęto jako zasadę, że małżonkowie podlegają odrębnemu opodatkowaniu z tytułu osiąganych dochodów[8]. W praktyce oznacza to, że każdy podatnik uiszcza podatek od zarobionych przez siebie dochodów, niezależnie od swojej sytuacji rodzinnej – taki sam podatek płaci kawaler, jak i ojciec czwórki dzieci, pod warunkiem oczywiście, że osiągają takie same dochody. Jednocześnie jednak ustawodawca wprowadził wyjątek od przedstawionej zasady i dopuścił możliwość wspólnego opodatkowania małżonków. Skorzystanie z tego prawa jest możliwe po łącznym spełnieniu następujących warunków[9]: 1) małżonkowie podlegają nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu; 2) między małżonkami istnieje wspólnota majątkowa; 3) małżonkowie pozostają w związku małżeńskim cały rok podatkowy; 4) mał-

[4] *Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce*, red. J. Ostaszewski, Z. Fedorowicz, T. Kierczyński, Difin, Warszawa 2004, s. 98 i 99.

[5] M. Majewicz, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne" 1994, nr 9, s. 23.

[6] I. Bolkowiak, M. Majewicz, *Polityka rodzinna a system podatkowy*, Instytut Finansów, Warszawa 1996, s. 7 i 8.

[7] *Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce*, s. 98 i 99.

[8] Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jedn. DzU 2000, nr 14, poz. 22 z późn. zm., art. 6.

[9] Ibidem, art. 6 ust. 2.

żonkowie złożą wniosek o wspólne opodatkowanie. W 2004 r. niespełnienie chociaż jednego z wymienionych warunków uniemożliwiało wspólne rozliczanie się. Od 2005 r. wniosek o wspólne opodatkowanie dochodów małżonków może być także złożony przez podatnika, który zawarł związek małżeński przed rozpoczęciem roku podatkowego, a jego małżonek zmarł w trakcie roku podatkowego. Ponadto od tego samego roku prawo to przysługuje podatnikowi, który pozostawał w związku małżeńskim przez cały rok podatkowy, a jego małżonek zmarł po upływie roku podatkowego, przed złożeniem zeznania podatkowego[10]. Rozwiązanie to należy uznać za korzystne z punktu widzenia interesów rodziny. Owdowiały małżonek powinien mieć prawo do skorzystania z preferencyjnego opodatkowania się, najczęściej bowiem jego sytuacja materialna ulega pogorszeniu.

Prawo do wspólnego opodatkowania przysługuje małżonkom wtedy, gdy każde z nich osiąga dochody, jak i wtedy, gdy jeden z małżonków nie osiąga dochodów lub osiąga je w wysokości niepowodującej powstania obowiązku podatkowego. Także poniesienie straty przez jednego z małżonków nie wyklucza możliwości wspólnego opodatkowania.

Od 2001 r. prawo to nie przysługuje, gdy jeden z małżonków osiąga dochody opodatkowane ryczałtem ewidencjonowanym[11]. Wyłączenie to nie dotyczy jednak osób nieprowadzących pozarolniczej działalności gospodarczej, a osiągających przychody z tytułu najmu, podnajmu, dzierżawy, podzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze[12].

W przypadku wspólnego opodatkowania małżonków podatek oblicza się na zasadzie tzw. ilorazu małżeńskiego (*income splitting*). Sposób obliczenia podatku został przedstawiony na poniższym schemacie.

Łączne opodatkowanie małżonków umożliwia uwzględnienie minimum wolnego od opodatkowania w podwójnej wysokości i zastosowanie niższej stawki podatkowej. Opisana konstrukcja dotyczy sytuacji dokonywania rocznego rozliczania podatku i nie odnosi się do rozliczania zaliczek opłacanych w trakcie roku podatkowego.

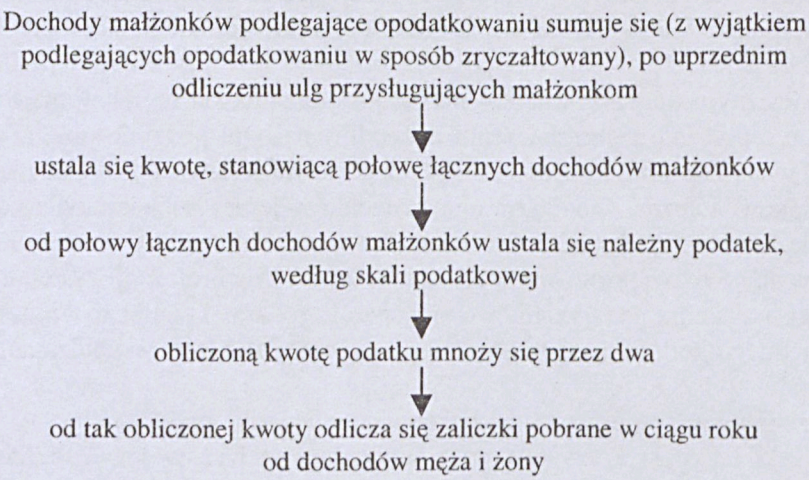
Łączne opodatkowanie małżonków zostało wprowadzone do systemu podatkowego w celu ochrony interesów rodziny. Jednak odpowiedź na pytanie, czy cel ten jest w pełni osiągnięty, nie jest jednoznaczna. Niewątpliwie wspólne opodatkowanie może znacznie zmniejszyć ciężar podatkowy, pozwala więc na

[10] Ustawa z 18 listopada 2004 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, DzU nr 263, poz. 2619, art. 1.

[11] Ustawa z 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, DzU nr 104, poz. 1104, art.1 pkt 2 lit.a.

[12] Ustawa z 12 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, DzU nr 202, poz. 1956, art. 1 pkt 2 lit. b.

Sposób obliczenia podatku w przypadku wspólnego opodatkowania małżonków



Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jedn., art. 6 ust. 2

pozostawienie do dyspozycji małżonków większych dochodów, które mogą być przeznaczone na potrzeby całej rodziny[13]. Jest to rozwiązanie korzystne szczególnie wówczas, gdy jeden z małżonków nie osiąga dochodów bądź uzyskuje niskie dochody, natomiast drugi – osiąga dochody podlegające opodatkowaniu wyższą stawką. Zapłacony podatek jest wtedy niższy od tego, który małżonkowie zapłaciliby oddzielnie od swoich dochodów. Rozwiązanie to wzmacnia układ rodzinny, pozwala na występowanie współzależności między wysokością dochodów i standardem życia rodziny.

Polski prawodawca nie pozwolił na wspólne rozliczanie się osób pozostających w związkach faktycznych (konkubinacie), pomimo że często żyją one jak rodzina czy też stanowią rodzinę, posiadając wspólne dzieci. Istnieje tutaj wyraźna asymetria między prawami tych osób a ich obowiązkami. Pamiętać bowiem należy, że zgodnie z obowiązującym prawem osoby żyjące w konkubinacie ponoszą całym swoim majątkiem solidarną odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe[14].

Przeciwnicy wspólnego opodatkowania małżonków podkreślają, że rozwiązanie to jest korzystne przede wszystkim dla rodzin zamożnych, ponieważ to w tych rodzinach najczęściej występują duże dysproporcje w dochodach mał-

[13] W. Wójtowicz, P. Smoleń, *Podatek dochodowy od osób fizycznych – prorodzinny czy neutralny*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1999, s. 62.

[14] Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, DzU nr 137, poz. 926, art. 111.

żonków[15]. Trudno się z tym nie zgodzić, ale rozwiązanie to ma znaczenie także dla rodzin wielodzietnych, w których pracuje jedna osoba, oraz rodzin, w których współmałżonek nie może pracować, np. z powodu złego stanu zdrowa lub bezrobocia.

Za łącznym opodatkowaniem małżonków przemawia to, że w małżeństwie decyzje o podziale i przeznaczeniu dochodów na ogół podejmowane są wspólnie, a więc naturalną konsekwencją takiego stanu jest wspólne opodatkowanie małżonków. Łączne opodatkowanie małżonków lepiej odzwierciedla zdolność podatkową rodziny. Ponadto zwolennicy wspólnego opodatkowania podkreślają, że omawiane rozwiązanie wynika z konieczności synchronizacji systemu podatkowego i systemu pozapodatkowego wsparcia rodziny (zasiłki rodzinne). Przyjęcie jednego podmiotu oddziaływania znacznie ułatwiłoby współdziałanie tych systemów.

Przeciwnicy wspólnego opodatkowania małżonków podkreślają, że iloraz małżeński przynosi korzyści przede wszystkim małżeństwom, a nie rodzinie. Bez znaczenia pozostaje bowiem fakt, czy małżonkowie posiadają dzieci czy też nie. Dochód jest zawsze dzielony przez dwa, niezależnie od tego, czy są bezdzietni czy też jest to rodzina wielodzietna. Z tego punktu widzenia jest to rozwiązanie raczej promałżeńskie niż prorodzinne[16]. Ponadto twierdzą oni, że podatek powinien być neutralny wobec zmiany stanu cywilnego podatnika i zawarcie związku małżeńskiego nie powinno wpływać na wysokość obciążenia podatkowego. Podkreślają oni również, że wspólne opodatkowanie małżonków oddziałuje antymotywacyjnie na wzrost dochodów poprzez dezaktywizację zawodową jednego z małżonków. Przeciwnicy zwracają także uwagę na konieczność zachowania prywatności przez każdego z podatników. Nie bez znaczenia jest też fakt, że łączne opodatkowanie dochodów może komplikować system podatkowy w stosunku do metody rozliczenia indywidualnego[17].

2.2. Opodatkowanie osób samotnie wychowujących dzieci

W 1993 r. osobom samotnie wychowującym dzieci ustawodawca przyznał prawo do łącznego opodatkowania się wraz z dziećmi. Za osobę wychowującą dziecko uważa się rodzica (prawnego opiekuna) stanu wolnego bądź pozostającego w separacji oraz osoby pozostające w związku małżeńskim, jeżeli małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich lub odbywa karę pozbawienia wol-

[15] M. Majewicz, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, s. 21.

[16] A.H. Nowak, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, „Monitor Podatkowy" 1995, nr 11, s. 324 i 325.

[17] M. Majewicz, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, s. 20 i 21.

ności. Prawo do wspólnego opodatkowania przysługuje podatnikowi, gdy wychowuje samotnie dziecko przez część roku podatkowego[18].

Osoba samotnie wychowująca może rozliczać się z dzieckiem, które spełnia łącznie następujące warunki: 1) kontynuuje naukę, 2) nie ukończyło 25 roku życia i 3) nie uzyskuje dochodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych, z wyjątkiem dochodów zwolnionych od tego podatku, renty rodzinnej lub dochodów w wysokości niepowodującej powstania obowiązku podatkowego[19]. Wprowadzenie takiego rozwiązania było odpowiedzią na argumenty, że dzieci – mimo ukończenia 18 roku życia – nadal pozostają na utrzymaniu rodzica, gdyż najczęściej jeszcze się uczą[20]. Z omawianego przywileju nie mogą korzystać osoby, które same lub ich dziecko osiągają dochody opodatkowane ryczałtem ewidencjonowanym[21]. Wyłączenie to nie dotyczy jednak osób nieprowadzących pozarolniczej działalności gospodarczej, a osiągających ryczałtowo opodatkowane przychody z tytułu najmu, podnajmu, dzierżawy, podzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze[22].

W przypadku wspólnego opodatkowania osoby samotnie wychowującej dziecko wraz z nim podatek oblicza się tak samo, jak w przypadku wspólnego opodatkowania małżonków (patrz schemat). Dzięki operacji obliczenia podatku od połowy dochodów podatnicy „przesuwają się" w dół skali podatkowej. Obliczenia podatku dokonuje się na wniosek wyrażony w zeznaniu rocznym.

Omówione rozwiązanie wprowadzono w celu wyrównania pozycji prawnej rodzin pełnych i niepełnych. Jest ono słuszne z punktu widzenia sprawiedliwości społecznej, gdyż z reguły sytuacja materialna rodzin niepełnych jest gorsza niż pełnych[23]. Zdaniem I. Bolkowiak nie ma ono jednak charakteru socjalnego, gdyż największą korzyść odnoszą najzamożniejsze rodziny niepełne[24]. Ma ono także pewne wady. Przede wszystkim łączne opodatkowanie rodzin niepełnych nie uwzględnia liczby osób pozostających na utrzymaniu podatnika. Taki sam sposób obliczania podatku dotyczy osób wychowujących jedno dziecko, jak i kilkoro dzieci. Ponadto w stosunku do osób samotnych przewidziano warunek w pos-

[18] Ustawa z 21 listopada 1996 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU nr 137, poz. 638, art. 1 pkt 1 lit. b.

[19] Ustawa z 21 listopada 1996 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 1 pkt 1 lit. b.

[20] P. Smoleń, *Opodatkowanie dochodów rodziny w 1996 r.*, „Monitor Podatkowy" 1996, nr 4, s. 102.

[21] Ustawa z 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, art. 1pkt 1 lit. b i d.

[22] Ustawa z 12 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, art. 1 pkt 2 lit. b.

[23] A. H. Nowak, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, s. 326.

[24] I. Bolkowiak, M. Majewicz, *Polityka rodzinna a system podatkowy*, s. 20.

taci ograniczenia wysokości dochodów, które może osiągnąć dziecko. Warunek ten należy uznać za sprzeczny z zasadą równości podatkowej, gdyż w sytuacji łącznego opodatkowania małżonków tak mąż, jak i żona mogą uzyskiwać dochody, a ich wysokość nie jest ograniczona. Warunek ten ma ujemny wydźwięk wychowawczy, wyklucza np. możliwość legalnej pracy wakacyjnej. Rodzi to pokusę pracy na czarno. Być może dobrym rozwiązaniem byłoby dopuszczenie do sumowania dochodów osoby samotnej i dziecka[25].

2.3. Ulga z tytułu wydatków poniesionych na rehabilitację

Od początku obowiązywania podatku dochodowego od osób fizycznych istnieje możliwość odliczania od podstawy opodatkowania wydatków związanych z rehabilitacją podatnika, będącego osobą niepełnosprawną, oraz niepełnosprawnych członków rodziny, pozostających na jego utrzymaniu. Do osób tych zalicza się współmałżonka, dzieci własne i przysposobione, dzieci obce przyjęte na wychowanie, pasierbów, rodziców, rodzeństwo, ojczyma, macochę, zięciów i synowe. Podatnikowi przysługuje prawo dokonania odliczenia, jeżeli dochody osiągane przez niepełnosprawnego członka jego rodziny nie przekroczą dwunastokrotności najniższego wynagrodzenia za grudzień poprzedzający rok podatkowy[26].

Podatnik ma prawo odliczyć w całości wydatki poniesione m.in. na: adaptację i wyposażenie mieszkań (budynków mieszkalnych) stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, odpłatne leczenie sanatoryjne, odpłatne zabiegi rehabilitacyjno-usprawniające, opłacenie tłumacza języka migowego, opiekę pielęgniarską w domu nad osobą niepełnosprawną, przystosowanie pojazdów mechanicznych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, zakup wydawnictw i materiałów szkoleniowych. Ponadto podatnik ma prawo odliczyć część wydatków związanych z utrzymaniem psa przewodnika przez osoby niewidome oraz osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu, opłaceniem przewodników osób niewidomych oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu, używaniem samochodu osobowego, stanowiącego własność osoby niepełnosprawnej, dla potrzeb związanych z koniecznym przewozem na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne oraz z zakupem lekarstw. Wysokość przysługującego odliczenia ustalana jest corocznie przez ustawodawcę. Wyjątkiem są wydatki na leki – z tego tytułu podatnik może odliczyć wydatki powyżej kwoty 100 zł miesięcznie.

---

[25] W. Wójtowicz, *Kontrowersje wokół „prorodzinnego" podatku dochodowego od osób fizycznych*, cz. II, „Monitor Podatkowy" 1999, nr 3, s. 19.

[26] Rozporządzenie ministra finansów z 13 lipca 1993 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU nr 66, poz. 312, § 1 pkt 5 lit. c.

Prawo do skorzystania z omawianej ulgi przysługuje pod warunkiem udokumentowania niepełnosprawności orzeczeniem lekarskim. Ulga pozwala przynajmniej częściowo uwzględnić w rozliczeniu podatkowym bardzo wysokie koszty rehabilitacji osób niepełnosprawnych. O wadze tej ulgi decyduje szeroki katalog wydatków, które mogą zostać odliczone od podstawy opodatkowania, a co istotniejsze – zdecydowana większość ulg jest nielimitowana i podatnik może odliczyć całość poniesionych nakładów. Dotyczy to nawet bardzo kosztownych czynności.

Wydatki na cele rehabilitacyjne podlegają odliczeniu, jeżeli nie były finansowane ze środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych lub Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych albo nie zostały zwrócone podatnikowi w jakiejkolwiek innej formie. W przypadku gdy wydatki były częściowo finansowane z tych funduszy, odlicza się różnicę pomiędzy poniesionymi wydatkami a sfinansowaną kwotą.

3. Rozwiązania prorodzinne w podatkach od dochodów osobistych w wybranych krajach Unii Europejskiej

3.1. Francja

We Francji rodzinę traktuje się w sposób szczególnie uprzywilejowany. Przyjęto tutaj specjalną koncepcję opodatkowania gospodarstwa domowego (tzw. *foyer*), wyrażającą się w łącznym opodatkowaniu podatnika (głowy rodziny) i zamieszkującej z nim rodziny. Podatnik, będący głową rodziny, składa deklarację, obejmującą zarówno jego dochody, jak i dochody jego rodziny i osób z nimi zamieszkujących. Łączne opodatkowanie dotyczy rodziców i dzieci, które nie ukończyły 18 roku życia. Jeżeli dziecko uczy się lub odbywa służbę wojskową, może być brane pod uwagę w ilorazie podatkowym do 25 roku życia. Dzieci nie mogą pozostawać w związku małżeńskim. Szczególną ochroną zostały objęte rodziny, w których zamieszkują dzieci niepełnosprawne. W tym przypadku wspólne opodatkowanie nie jest uzależnione ani od wieku dziecka, ani od stopnia pokrewieństwa, łączącego podatnika z dzieckiem[27].

We Francji mamy do czynienia z unikatowym rozwiązaniem – pełną kumulacją rodzinną dochodów w ramach gospodarstwa domowego (tzw. iloraz rodzinny). Opiera się on na założeniu, że rodzina stanowi określony zbiór konsumentów, z których każdy ma swój udział w jej ogólnym dochodzie. Podatek

[27] T. Wołowiec, *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych w wybranych krajach UE*, „Polityka Społeczna" 2002, nr 5/6, s. 21 i 22.

obliczany jest od dochodu, który ustala się poprzez podzielenie sumy dochodów przez liczbę części (jednostek konsumpcyjnych), charakteryzujących strukturę rodziny. Skalę ilorazu podatkowego przedstawiono w tabeli 2. Następnie podatek ustalony od kwoty dochodu cząstkowego jest mnożony przez ten sam współczynnik, a iloczyn stanowi właściwy podatek. Tak ustalona kwota ulega jeszcze pewnym korektom, m.in. ze względu na limity obniżki podatku wskutek zastosowania metody ilorazu rodzinnego[28]. W praktyce powyższy mechanizm liczenia podatku jest bardziej skomplikowany. Wpływa na to m.in. zróżnicowanie sytuacji osób rozwiedzionych i owdowiałych, uwzględnianie inwalidztwa podatników i ich dzieci[29].

Tabela 2

Skala ilorazu podatkowego we Francji w 1999 r.

Typ rodziny	Jednostki konsumpcyjne
Osoby samotne	1,0
Osoby samotne z 1 dzieckiem	2,0
Osoby samotne z 2 dzieci	2,5
Para bez dzieci	2,0
Para z 1 dzieckiem	2,5
Para z 2 dzieci	3,0
Para z 3 dzieci	4,0
Para z 4 dzieci	5,0

Źródło: K. Starzec, *Polityka rodzinna we Francji: historia, bilans i kierunki rozwoju*, IPiSS, Warszawa 1999, s. 19.

Wprowadzenie ilorazu podatkowego odwołuje się do zasady kompensacji proporcjonalnej do dochodu, zakłada więc, że wydatki związane z obecnością dziecka są proporcjonalne do dochodu. Iloraz podatkowy odpowiada zasadzie neutralności podatkowej ze względu na obecność dzieci. Jest on wyrazem zasady, że wielkość opodatkowania powinna zależeć od możliwości płatniczych podatnika i założenia, że koszt wychowania dzieci zmniejsza potencjał podatkowy[30].

Zanim podatnicy zastosują właściwą skalę podatkową, mają prawo pomniejszyć osiągnięty dochód o określone wydatki, wśród których występują także te

[28] I. Bolkowiak, M. Majewicz, *Polityka rodzinna a system podatkowy*, s. 30.

[29] S. Bocianowski, *Podatek dochodowy od osób fizycznych we Francji*, „Monitor Podatkowy" 1995, nr 7, s. 200 i 201.

[30] K. Starzec, *Polityka rodzinna we Francji: historia, bilans i kierunki rozwoju*, IPiSS, Warszawa 1999, s. 19 i 20.

o charakterze prorodzinnym. Od dochodu odejmowane są m.in. koszty utrzymania dziecka uczącego się (do 25 roku życia), w maksymalnej wysokości 61 153 euro na każde dziecko oraz koszty utrzymania osoby opiekującej się dzieckiem w domu, w wysokości 50% jej wynagrodzenia, nie więcej jednak niż 7400 euro[31].

Opodatkowanie dochodów rodziny we Francji ma charakter specyficzny i wyjątkowy. Koncepcja ta nie znalazła naśladowców w innych krajach europejskich. Francja jest jedynym państwem, w którym obowiązuje zasada ilorazu rodzinnego[32]. Metoda ta jest niewątpliwie dobrym instrumentem polityki prorodzinnej. Jednak w praktyce występuje bardzo dużo trudności w jego stosowaniu. Jest to bowiem podatek bardzo skomplikowany i trudny do obliczenia. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że udzielane ulgi z tytułów rodzinnych działają nieprawidłowo w poszczególnych grupach dochodów, przynosząc największe korzyści podatnikom o wysokich dochodach[33].

3.2. Belgia

W belgijskim systemie podatkowym obowiązuje zasada odrębnego opodatkowania małżonków (od 1989 r.). Jeżeli jeden z małżonków nie osiąga dochodów z pracy lub osiąga je w niskiej wysokości, zalicza mu się 30% dochodów osiąganych przez jego współmałżonka. Dochody osiągane z majątku, kapitałów i inwestycji są kumulowane z dochodami podatnika, osiągającego wyższe dochody. Dochody nieletnich dzieci opodatkowane są odrębnie, z wyjątkiem dochodów osiąganych z majątku, kapitałów i inwestycji, które są kumulowane z dochodami podatnika, osiągającego wyższe dochody.

Prawo belgijskie przewiduje dość rozbudowany system odliczeń o charakterze rodzinnym. Ulgi przybierają postać kwot wolnych od podatku. W 2002 r. wynosiły one:

- na jedno dziecko – 1140 euro,
- na dwoje dzieci – 2920 euro,
- na troje dzieci – 6550 euro,
- na czworo i więcej dzieci – 10 600 + 4050 euro na piąte i następne dziecko.

Dodatkowo kwota ulgi może być podwyższona o 430 euro na każde dziecko poniżej 3 roku życia, jeżeli podatnik nie korzystał z przysługującego z tego ty-

[31] Dane liczbowe dotyczą 2003 r., www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/FRANCE_JUN_04_TIES.pdf.

[32] H. Litwińczuk, *Według ilorazu rodzinnego*, „Rzeczpospolita" z 13.03.1998, nr 76, s. 14.

[33] N. Gajl, *Modele podatkowe. Podatki dochodowe*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1995, s. 66.

tułu odliczenia od dochodu. Osoby samotnie wychowujące dzieci, niezależnie od omówionej ulgi, korzystają z dodatkowego odliczenia w wysokości 1140 euro. Dodatkowa ulga w takiej samej wysokości przysługuje w przypadku wychowywania dziecka niepełnosprawnego[34].

Poza ulgami na dzieci podatnikowi przysługuje prawo odliczenia jeszcze innych ulg związanych z jego specyficzną sytuacją rodzinną. Przedstawiono je w tabeli 3.

Tabela 3

Szczególne rozwiązania prorodzinne w belgijskim systemie podatkowym w 2002 r.

Sytuacja rodzinna	Kwota odliczenia (w euro)
Niepełnosprawny współmałżonek	1140
Niepełnosprawni członkowie rodziny podatnika, utrzymywani przez niego i należący do jego gospodarstwa domowego	1140
Współmałżonek, którego dochody nie przekraczają kwoty 1960 euro	1140
Inni członkowie rodziny podatnika, utrzymywani przez niego i należący do jego gospodarstwa domowego	1140

Źródło: Belgium, Inventory of taxes in the EU, European Commission, s. 35.

3.3. Włochy

Włoskie prawo podatkowe nie pozwala na wspólne rozliczanie się małżonków. Dochody małoletnich dzieci dolicza się do dochodów rodziców – do dochodów każdego z rodziców dolicza się połowę dochodów dziecka. Od należnego podatku można odliczyć przysługujące ulgi z tytułu utrzymywania małżonka, dzieci oraz innych osób. W tabeli 4 przedstawiono wysokość ulgi z tytułu utrzymywania małżonka.

Tabela 4

Wysokość ulgi, przysługującej z tytułu utrzymywania małżonka we Włoszech w 2004 r.

Całkowity dochód na osobę (w euro)	Wysokość ulgi (w euro)
Poniżej 15 494	546,18
Od 15 494 do 30 987	496,60
Od 30 978 do 51 646	459,42
Powyżej 51 646	422,23

Źródło: www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/ITALY_JUN_04_TIES.pdf.

[34] Belgium, Inventory of taxes in the EU, European Commission, www.europa.eu.int/comm/taxation_customs/publications/info_doc/taxation/txinventory/tax_inventory_be.pdf, s. 34.

Kwota ulgi, przysługująca z tytułu wychowywania dziecka, uzależniona jest od dochodów osiąganych przez rodziców. Przysługuje ona na dziecko aż do 26 roku życia, pod warunkiem, że dziecko się uczy. Wysokość tego typu ulg przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5

Wysokość ulgi, przysługującej z tytułu wychowywania dziecka we Włoszech w 2004 r.

Wysokość osiąganego dochodu (w euro)	Kwota ulgi na każde dziecko (w euro)
Rodzina z jednym dzieckiem i dochodem niższym niż 36 152	516,46
Rodzina z dwójką dzieci i dochodem nieprzekraczającym 41 317	516,46
Rodzina z trójką dzieci i dochodem nieprzekraczającym 46 481	516,46
Rodzina z czwórką dzieci, bez granicy dochodu	516,46
Rodzina, której dochód nie przekracza 51 646	303,68 euro na pierwsze dziecko i 336,73 na każde kolejne
Rodzina z dochodem powyżej 51 646	285,08

Źródło: Jak w tabeli 4.

Dodatkowa ulga w wysokości 774,69 euro przysługuje w przypadku wychowywania dziecka niepełnosprawnego. Ulga ta nie jest uzależniona ani od wieku dziecka, ani od dochodów rodziców.

Ponadto włoscy podatnicy mają prawo odliczyć od swojego dochodu alimenty zapłacone na rzecz eksmałżonka, obowiązkowe i dobrowolne składki opłacone na ubezpieczenie społeczne, obowiązkowe składki na ubezpieczenie społeczne opłacone za pomoc domową, opiekunki do dzieci, do wysokości 1549,35 euro rocznie.

3.4. Austria

W austriackim podatku od dochodów osobistych małżonkowie podlegają oddzielnemu rozliczeniu podatkowemu. Każdemu z podatników przysługuje odliczenie od dochodu w wysokości 1264 euro. Ponadto, jeżeli dochód jednego z małżonków nie przekracza 2200 euro (4400 euro, jeżeli w rodzinie jest dziecko), drugiemu z małżonków przysługuje dodatkowe odliczenie od dochodu. Do 2003 r. kwota odliczenia wynosiła 364 euro niezależnie od tego, czy w rodzinie były dzieci. Od 2004 r. odliczenie w wysokości 364 euro przysługuje bezdzietnym małżeństwom. Natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi kwota odliczenia jest uzależniona od liczby dzieci i wynosi rocznie:

- 494 euro w rodzinie z jednym dzieckiem,
- 69 euro w rodzinie z dwójką dzieci,
- 889 euro w rodzinie z trójką dzieci,
- 220 euro na czwarte i każde kolejne dziecko.

Samotni rodzice mają prawo do dodatkowego odliczenia 364 euro. Ponadto, uzupełniająco, w sytuacji gdy rodzina otrzymuje w ramach przepisów o wyrównywaniu poziomu życia rodzin wolne od opodatkowania zasiłki rodzinne, podatnik jest uprawniony do dodatkowych odliczeń z tytułu wychowywania dzieci. Wysokość odliczeń uzależniona jest od wieku dziecka i od liczby dzieci w rodzinie. Wysokość przysługujących miesięcznych odliczeń przedstawiono w tabeli 6.

Dodatkowe przywileje przysługują rodzinom wielodzietnym, tj. rodzinom z co najmniej trójką dzieci. Jeżeli roczny dochód rodziny wielodzietnej nie przekracza 40 320 euro, to na trzecie i kolejne dziecko przysługuje co miesiąc odliczenie w wysokości 36,40 euro[35].

Tabela 6

Wysokość miesięcznych odliczeń, przysługujących z tytułu wychowywania dzieci w Austrii w 2003 i 2004 r. (w euro)

Wyszczególnienie	Wiek dziecka			
	0-2 lat	3-9 lat	10-18 lat	19-26 lat
Pierwsze dziecko	105,4	112,7	130,9	152,7
Drugie dziecko	118,2	125,5	143,7	165,5
Trzecie i kolejne dziecko	130,9	138,2	156,4	178,2

Źródło: www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/AUSTRIA_JUN_04_TIES.pdf.

Z ulgi mogą także korzystać osoby zobowiązane do płacenia alimentów na dzieci. Wysokość odliczenia od dochodu zależy od liczby dzieci, na które płacone są alimenty. Kwota odliczenia wynosi miesięcznie: 25,50 euro na pierwsze dziecko, 38,20 euro na drugie dziecko i 50,90 euro na trzecie i każde kolejne dziecko[36].

3.5. Hiszpania

W hiszpańskim podatku od dochodów osobistych również przewidziano rozwiązania prorodzinne. Każdy hiszpański podatnik podatku dochodowego ma prawo

[35] Austrian Taxbook 2003, www.bmf.gv.at/ministerium/ministerium/englisch/pub/tax 2003.pdf, s. 19.

[36] Ibidem, s. 18.

do pomniejszenia swojego dochodu o kwotę 3400 euro (kwota wolna od opodatkowania). Kwota ta ulega podwyższeniu do 5500 euro, jeżeli podatnik samotnie wychowuje dziecko poniżej 18 roku życia. Ustawodawca przewidział także możliwość dokonywania odliczeń w związku z wychowywaniem dzieci. Na pierwsze dziecko przysługuje odliczenie w wysokości 1400 euro, na drugie – 1500 euro, na trzecie – 2200 euro, na czwarte i kolejne – 2300 euro[37].

3.6. Czechy

W Republice Czeskiej podatnicy rozliczają się oddzielnie. Każdy podatnik (rezydent i nierezydent) ma prawo pomniejszyć dochód o kwotę 38 040 koron czeskich. Rezydentom przysługuje jeszcze dodatkowo kilka odliczeń o charakterze prorodzinnym[38]. Jeżeli dochód jednego z małżonków nie przekracza 38 040 koron czeskich, to drugiemu przysługuje prawo pomniejszenia swojego dochodu o kwotę 21 720 koron. Ponadto podatnikowi przysługuje prawo dokonania odliczenia z tytułu wychowywania dziecka poniżej 18 roku życia w wysokości 25 560 koron czeskich na każde dziecko[39].

3.7. Irlandia

W irlandzkim podatku dochodowym od osób fizycznych skala opodatkowania uzależniona jest od podmiotu opodatkowania. Skalę obowiązującą w 2003 r. przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7

Skala podatkowa w podatku od dochodów osobistych w Irlandii w 2003 r.

Podmiot opodatkowania	Skala podatkowa
Osoba samotna	28 000 euro – 20%
	nadwyżka ponad 28 000 – 42%
Małżeństwo, w którym tylko jeden	37 000 euro – 20%
z małżonków osiąga dochód	nadwyżka ponad 28 000 – 42%
Małżeństwo, w którym obydwoje	56 000 euro – 20%
małżonkowie osiągają dochód	nadwyżka ponad 28 000 – 42%
Samotny rodzic	32 000 euro – 20%
	nadwyżka ponad 28 000 – 42%

Źródło: www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/IRELAND_JUN_04_TIES. pdf.

[37] www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/SPAIN_JUN_04_TIES.pdf.

[38] Od 2004 r. prawo to przysługuje także nierezydentom, ale pod warunkiem, że 90% całości swojego dochodu osiągają na terenie Czech.

[39] www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/CZECHREPUBLIC_JUN_04_TIES.pdf.

3.8. Litwa

Na Litwie małżonkowie rozliczają się oddzielnie. Ustawodawca litewski przewidział zróżnicowaną kwotę wolną od opodatkowania – jej wysokość jest uzależniona od struktury rodziny. Wysokość kwoty wolnej od opodatkowania przedstawiono w tabeli 8.

Dochód do opodatkowania (tj. dochód po uwzględnieniu kwoty wolnej od opodatkowania) może być pomniejszony o wydatki poniesione z tytułu odpłatnej nauki w szkołach wyższych. Jeżeli podatnik zaciągnął kredyt na ten cel, odliczeniu podlega spłacana kwota kredytu. Podatnikowi przysługuje przywilej pomniejszenia dochodu, jeżeli sam jest studentem lub studentami są jego rodzice lub rodzeństwo. Ponadto podatnik ma prawo pomniejszyć dochód o kwotę 4000 LTL (maksymalnie), jeżeli dokonał zakupu komputera wraz z oprogramowaniem. Dochód może zostać także pomniejszony o zapłacone składki ubezpieczenia na życie za siebie, swojego współmałżonka i nieletnie dzieci. Dodatkowo odliczeniu podlegają składki na ubezpieczenie emerytalne swoje i małżonka. Całkowita kwota odliczeń ze wszystkich wymienionych tytułów nie może przekroczyć 25% dochodu podlegającego opodatkowaniu.

Tabela 8

Wysokość miesięcznej kwoty wolnej od opodatkowania na Litwie w 2003 r.

Podmiot opodatkowania	Wysokość kwoty wolnej (w LTL)
Podatnik wychowujący jedno lub dwoje dzieci*	292,90
Podatnik wychowujący troje i więcej dzieci*	430,00
Osoba zaliczana do I grupy niepełnosprawności	430,00
Osoba zaliczana do II grupy niepełnosprawności	335,00
Samotny rodzic wychowujący jedno dziecko*	335,00
Samotny rodzic wychowujący dwoje i więcej dzieci*	388,00
Pozostali podatnicy	290,00

* Dziecko poniżej 18 roku życia.

Źródło: www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/ LITHUANIA_JUN_04_TIES.pdf.

Zakończenie

Podatek dochodowy od osób fizycznych w Polsce był konstruowany przy założeniu maksymalnej neutralności w zakresie polityki społecznej[40]. Stąd też pierwotnie zminimalizowano w jego konstrukcji ulgi i preferencje. Jednak w trakcie

[40] J. Fiszer, *Analiza podatku dochodowego od osób fizycznych*, w: *Analiza polskiego systemu podatkowego*, red. M. Grabowski, Gdańsk-Warszawa 1994, s. 10.

jego obowiązywania wprowadzano nowe lub nowelizowano już obowiązujące rozwiązania, które mogły zapewnić ochronę interesów rodziny. Ministerstwo Finansów zaprzeczało nawet neutralności podatku dochodowego od osób fizycznych i to w nim dopatrywało się najwięcej instrumentów prorodzinnych[41]. Trudno jednak zgodzić się z tym stwierdzeniem. Podatek dochodowy od osób fizycznych w Polsce w 2004 r. nie wykazywał zbyt wielu cech prorodzinnych. Typowym prorodzinnym rozwiązaniem w tym podatku jest jedynie możliwość wspólnego opodatkowania się małżonków oraz wspólnego rozliczania się osób samotnych wraz z dziećmi.

W polskim systemie podatkowym nie było i nie ma ulg podmiotowych o charakterze socjalnym, w wyniku których obniżałaby się podstawa opodatkowania w zależności od liczby osób pozostających na utrzymaniu podatnika. Ulga taka pozwalałaby na personalizację podatku i dostosowanie obciążeń podatkowych do sytuacji rodzinnej podatnika. Powinna być ona przyznana nie tylko ze względu na posiadane dzieci, ale wszystkich członków rodziny niezdolnych do zarobkowania. Ulga taka mogłaby zapewnić realizację postulatu zachowania minimum egzystencji oraz stanowić pewną rekompensatę obciążeń podatnika, związanych z utrzymaniem rodziny[42].

Polski system podatkowy nie uwzględnia więc elementów polityki rodzinnej, charakterystycznej dla wielu krajów UE. W systemach podatkowych państw UE ulgi i odliczenia, uwzględniające sytuację rodzinną podatnika, przyjmują zróżnicowaną postać. W niektórych państwach stosuje się system współczynników, uwzględniających sytuację rodzinną podatnika (m.in. liczbę dzieci). Uwzględnienie sytuacji rodzinnej podatnika może polegać na stosowaniu także różnorodnych skal podatkowych. Systemy takie prowadzą do istotnego zmniejszenia ciężaru opodatkowania.

Uważam, że będąc członkiem Unii Europejskiej, powinniśmy więcej czerpać z doświadczeń krajów członkowskich. Pamiętając o problemach, jakie pociąga za sobą „prorodzinność podatkowa" (np. kwestia korzystania z ulg przez rolników, którzy nie są podatnikami podatku dochodowego), uważam, że prowadzenie polityki prorodzinnej m.in. za pomocą systemu podatkowego byłoby słuszne. Na rozwiązania te, chociaż dalekie od ideału, należy spojrzeć chociażby przez pryzmat sytuacji demograficznej Polski, która z każdym rokiem staje się coraz trudniejsza; powinniśmy wykorzystać wszystkie możliwe sposoby, aby tę sytuację bardzo szybko zmienić. Należy jednak pamiętać, że same zmiany w systemie podatkowym nie mogą zastąpić innych działań państwa, zmierzających do ochrony polskich rodzin i poprawy ich kondycji.

---

[41] *Zdaniem resortu finansów*, „Rzeczpospolita" z 18.10.1995, nr 242, s. 7.

[42] A. H. Nowak, *Opodatkowanie dochodów rodziny*, s. 326 i 327.

Literatura i źródła

Bocianowski S., *Podatek dochodowy od osób fizycznych we Francji*, „Monitor Podatkowy" 1995, nr 7.

Bolkowiak I., Majewicz M., *Polityka rodzinna a system podatkowy*, Instytut Finansów, Warszawa 1996.

Fiszer J., *Analiza podatku dochodowego od osób fizycznych*, w: *Analiza polskiego systemu podatkowego*, red. M. Grabowski, Gdańsk-Warszawa 1994.

Gajl N., *Modele podatkowe. Podatki dochodowe*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1995.

Litwińczuk H., *Według ilorazu rodzinnego*, „Rzeczpospolita" z 13.06.1998, nr 76.

Majewicz M., *Opodatkowanie dochodów rodziny*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne" 1994, nr 9.

Nowak A. H., *Opodatkowanie dochodów rodziny*, „Monitor Podatkowy" 1995, nr 11.

Smoleń P., *Opodatkowanie dochodów rodziny w 1996 r.*, „Monitor Podatkowy" 1996, nr 4.

Starzec K., *Polityka rodzinna we Francji: historia, bilans i kierunki rozwoju*, IPiSS, Warszawa 1999.

Teoretyczne podstawy reformy podatków w Polsce, red. J. Ostaszewski, Z. Fedorowicz, T. Kierczyński, Difin, Warszawa 2004.

Wołowiec T., *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych w wybranych krajach UE*, „Polityka Społeczna" 2002, nr 5/6.

Wójtowicz W., *Kontrowersje wokół „prorodzinnego" podatku dochodowego od osób fizycznych*, cz. I, „Monitor Podatkowy" 1999, nr 2.

Wójtowicz W., *Kontrowersje wokół „prorodzinnego" podatku dochodowego od osób fizycznych*, cz. II, „Monitor Podatkowy" 1999, nr 3.

Wójtowicz W., Smoleń P., *Podatek dochodowy od osób fizycznych – prorodzinny czy neutralny*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1999.

Zdaniem resortu finansów, „Rzeczpospolita" z 18.10.1995, nr 242.

*

Austrian Taxbook 2003, www.bmf.gv.at/ministerium/ministerium/englisch/pub/tax 2003.pdf.

Belgium, Inventory of taxes in the EU, European Commission, www.europa.eu.int/comm/taxation_customs/publications/info_doc/taxation/txinventory/tax_inventory_be.pdf.

Rozporządzenie ministra finansów z 13 lipca 1993 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU nr 66, poz. 312.

Sytuacja gospodarstw domowych w 2003 roku w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych, www.stat.gov.pl/serwis/nieregularne/ gosp_dom2003.htm.

Ustawa z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jedn. DzU 2000, nr 14, poz. 22 z późn. zm.

Ustawa z 21 listopada 1996 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, DzU nr 137, poz. 638.

Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, DzU nr 137, poz. 926.
Ustawa z 9 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, DzU nr 104, poz. 1104.
Ustawa z 12 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, DzU nr 202, poz. 1956.
Ustawa z 18 listopada 2004 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, DzU nr 263, poz. 2619.
Warunki życia ludności w 2002 roku, GUS, Warszawa 2003.
www.stav.gov.pl.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/ FRANCE_JUN_04_TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/ LITHUANIA_JUN_04_ TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/AUSTRIA_JUN_04_TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/CZECHREPUBLIC_JUN_04_TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/IRELAND_JUN_04_TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/ITALY_JUN_04_TIES.pdf.
www.us.kpmg.com/microsite/Global_IES/TIES/2004/SPAIN_JUN_04_TIES.pdf.

PRO-FAMILY PREFERENCES IN TAXATION SYSTEMS OF THE EU COUNTRIES

Summary

The systemic breakthrough initiated in 1989 radically changed the socio-economic situation and the standard of living in Poland – more and more families live in extreme poverty and women's fertility rate is below the simple replacement of generations. Under this situation it is absolutely necessary for the state to support a family. One of the instruments to do this is taxes, particularly income tax on natural persons. As regards this tax it is possible to consider the solutions which would be directly of pro-family character. The aim of this article is an attempt to find the answer to what extent the Polish income tax on natural persons of the year 2004 contained pro-family elements thanks to which their tax burden could be reduced. Moreover, the author presents the pro-family solutions binding in the chosen countries of the European Union.

Tłum. *Ewa Kotkowska*